

організації, ідеї, будь-якого соціального явища. Ці «ярлики» викликають емоційно негативне ставлення, асоціюються з ганебними вчинками і, таким чином, використовуються для того, щоб зганьбити особистість або соціальну групу. Цей прийом яскраво прослідковується у ЗМІ Росії щодо висвітлення українських питань. Львів у росіян чітко асоціюється з фашизмом, нацистами та бандерівцями.

Отже, Інформаційна війна є боротьбою нового типу, об'єктом якої є свідомість людей. Вона базована на можливості управління і маніпулюванні суспільною свідомістю, підпорядкуванні волі людини. Інформаційна війна дозволяє чинити інтенсивний вплив на різні процеси практично на всіх рівнях державного і суспільного устрою в будь-якій країні або регіоні. Її суть – вплинути на суспільну свідомість так, щоб керувати людьми і змусити їх діяти проти своїх інтересів.

УДК 343.98

А.В. Коваленко,
доцент кафедри
кримінально-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук
*(Луганський державний університет
внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка,
м. Дніпро)*
ORCID: 0000-0003-3665-0147

**ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ІЗ
ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО
РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В
УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ**

У наукових колах та серед практиків уже давно не викликає заперечень теза про те, що належна взаємодія уповноважених осіб є необхідною запорукою ефективного та

успішного досудового розслідування кримінальних правопорушень. Проблема визначення правових засад і тактичних аспектів взаємодії під час досудового розслідування у спеціальній літературі було присвячено багато уваги. Утім, питання взаємодії правоохоронців з громадськістю та засобами масової інформації лишаються вивченими недостатньо.

І це прикро, бо сьогодні Національна поліція та інші правоохоронні органи ґрунтують свою діяльність на засадах партнерства та широкої взаємодії з громадськістю. Одним із найбільш ефективних каналів організації такої взаємодії є використання можливостей засобів масової інформації. Саме через ЗМІ найбільш широко реалізуються гарантоване Конституцією України право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, законодавчо закріплене право на доступ до публічної інформації. Засоби масової інформації також є важливим механізмом реалізації кримінальних процесуальних засад публічності та гласності.

Основні напрямки взаємодії органів досудового розслідування зі ЗМІ включають:

- інформування громадськості про процес розслідування окремих кримінальних правопорушень. Видається, що на загальнодержавному рівні має обов'язково здійснюватися інформування про стан розслідування найбільш резонансних правопорушень, на місцевому – про стан розслідування кримінальних правопорушень вчинених на території відповідних громад. При цьому, правоохоронці мають самостійно виявляти ініціативу у розповсюдженні такої інформації та адекватно реагувати на запити журналістів й громадських активістів;

- інформування про стан кримінально-протиправної діяльності та результати боротьби з нею (на рівнях районів, регіонів та держави в цілому);

- розповсюдження інформації про розшукуваних осіб та розшукувані речі, запитів про пошук очевидців кримінально-релевантних подій та інших потенційних свідків;

- організація та проведення тактичних операцій із залученням засобів масової інформації, зокрема цілеспрямоване часткове розповсюдження інформації про досудове розслідування з метою сполохати правопорушників чи цілеспрямоване розповсюдження неправдивої інформації з метою дезінформування останніх. Як приклади успішної реалізації подібних тактичних операцій можна назвати розкриття посягання на життя журналіста Аркадія Бабченка та висвітлені у ЗМІ операції СБ України із розкриття замовних убивств й затримання замовників;

- використання матеріалів журналістських розслідувань під час досудового розслідування кримінальних правопорушень (мабуть, цей напрям взаємодії є найменш дослідженим).

Утім, попри окремі приклади ефективної співпраці правоохоронців із засобами масової інформації, в цілому якість такої взаємодії лишається незадовільною. І очевидно що в умовах правового режиму воєнного стану та під час активної збройної агресії російської федерації, згадана діяльність правоохоронців стикається із додатковими труднощами.

Серед факторів, які ускладнюють взаємодію органів, що здійснюють кримінальне провадження, із засобами масової інформації, варто навести такі:

- по перше, мова йде про наявність певних обмежень діяльності загальнодержавних засобів масової інформації. Найбільші інформаційні агенції України, не без допомоги Міністерства культури та інформаційної політики України, об'єдналися та забезпечують телевізійне й радіомовлення єдиного інформаційного марафону. Це означає, що значно зменшилася кількість ЗМІ, з якими можна взаємодіяти, а ефір чинного телемарафону більшою мірою присвячений супротиву збройній агресії рф та загально-соціальним проблемам – питання боротьби з кримінально протиправною діяльністю відійшли на задній план;

- по друге, значно зросли ризики від неграмотного розповсюдження відомостей досудового розслідування. Якщо до війни такі ризики були, здебільшого, тактичними, то зараз публічним розповсюдженням певної інформації може скористатися ворог, розголошення деяких даних може призвести до втрат серед українських захисників та цивільного населення, завадити слідчим документувати й розслідувати кримінальні правопорушення. Водночас, рівень суспільного інтересу до відомостей про результати досудового розслідування сьогодні значно виріс, а розповсюдження інформації про злочини, вчинені загарбниками, є запорукою притягнення винних до міжнародної відповідальності. Таким чином правоохоронці змушені у складних умовах шукати баланс між забезпеченням публічного інтересу до такої інформації та її захистом;

- по третє, ускладнене використання існуючих та встановлення нових каналів зв'язку з представниками ЗМІ. Дана проблема пов'язана з російськими кібератаками на державні органи та засоби масової інформації, складнощами з верифікацією особи співрозмовника, складністю належного контролю за кінцевими матеріалами, що будуть опубліковані ЗМІ після спілкування з правоохоронцями тощо.

Щодо певних рекомендацій з приводу подолання названих й інших проблем та належної організації взаємодії правоохоронців з засобами масової інформації, то такі рекомендації варто поділити на короткострокові та довгострокові.

У найближчій перспективі можемо рекомендувати організувати спільні штаби представників правоохоронних органів, Міністерства культури та інформаційної політики України й журналістів, спрямовані на ефективний обмін суспільно-значимою інформацією про розслідування та судовий розгляд за фактами кримінальних правопорушень а також розробити методичні рекомендації щодо організації взаємодії правоохоронців зі ЗМІ в умовах правового режиму воєнного стану.

У довгостроковій перспективі доцільними видаються такі заходи:

- проведення ґрунтовних наукових досліджень та розробка рекомендацій для правоохоронців та журналістів щодо організації взаємодії під час кримінального провадження;

- проведення навчання та тренінгів: для правоохоронців щодо взаємодії із ЗМІ та щодо належного поведіння із суспільно-значимою інформацією кримінальних проваджень; для журналістів щодо взаємодії з правоохоронними органами та правил публікування відомостей досудового розслідування й іншої чутливої інформації;

- запровадження професійної підготовки прес-офіцерів, спікерів та речників для правоохоронних органів. Такі особи на рівні спеціалізації вищої юридичної освіти мають вивчати основи журналістики й тактику поведіння з відомостями досудового розслідування. У практичних підрозділах згадані особи мають надавати правоохоронцям методичну й організаційну допомогу у взаємодії з засобами масової інформації та громадськості;

- ну і нарешті, належне законодавче унормування статусу відомостей досудового розслідування, даних про рівень кримінально-протиправної діяльності і стан боротьби з нею, визначення правил поведіння із названою інформацією. Бо, очевидно, сьогодні практики не приділяють належної уваги забезпеченню публічного інтересу щодо доступу до такої інформації. Відомості досудового розслідування за замовченням обмежуються у доступі, а увага журналістів до резонансних розслідувань завжди сприймається слідчими й прокурорами негативно.

З іншого боку, далеко не всі журналісти сумлінно поводяться з відомостями досудового розслідування та іншою чутливою інформацією, що призводить до недовіри з боку правоохоронців, погіршенню іміджу органів правопорядку в цілому. Вважаємо, що законодавче унормування відносин у даній сфері на нашу думку підвищенню ефективності взаємодії правоохоронців із засобами масової інформації.

УДК 343.97:343.985.7 (477) (072)
064

Рекомендовано до друку
та до розповсюдження через мережу Інтернет
вченою радою Луганського державного
університету внутрішніх справ
імені Е. О. Дідоренка
(протокол № 13 від 30 червня 2022 року)

О 64 Організаційно-правові аспекти взаємодії правоохоронних та судових органів під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з військовою агресією рф проти України : матер. Науково-практичного семінару (м. Дніпро, 30 квітня 2022 р.). - Дніпро: Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка, 2022. – 92 с.

ISBN 978-617-616-107-3

Збірник містить тези доповідей учасників Науково-практичного семінару, присвяченого розгляду організаційно-правових аспектів взаємодії правоохоронних та судових органів під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з військовою агресією рф проти України, що відбувся 30 квітня 2022 р. у м. Дніпро.

Видання може бути корисним для суддів, правоохоронців, наукових і науково-педагогічних працівників, а також усіх, хто цікавиться проблемами юридичної науки.

Тези доповідей публікуються в авторській редакції.
Їх зміст відображає персональну позицію учасника форуму.

ISBN 978-617-616-107-3

© ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2022
© Автори, 2022